

KONU-TEST-ETKİNLİK

İslamiyet Öncesi Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı

- Türkler, İslamiyet'i kabul etmeden önce Orta Asya bozkırlarında yaşamışlardır.
- Yaşadıkları coğrafya; Türklerin hayat tarzını, kültürünü ve düşünce yapısını doğrudan etkilemiştir.
- Bu nedenle Türk kültürü, tarihçiler tarafından "**Bozkır Kültürü**" olarak adlandırılır.

Bozkır Kültürünün Temel Özellikleri

- Konar-göçer yaşam yaygındır.
- Ekonominin temeli hayvancılıktır.
- At, Türk yaşamının merkezindedir.
- Savaşçılık ve askerlik günlük hayatın bir parçasıdır.

At Kültürü

- At; ulaşım, ticaret, hayvancılık ve savaş alanlarında kullanılmıştır.
- At figürleri; halı, kilim, kemer tokası, kılıç kabzası gibi eşyalara işlenmiştir.
- Ata rahat binmek için pantolon giyilmiştir.

Sosyal Yapı ve Töre

- Toplum yapısı **aile** → **boy** → **millet** şeklindedir.
- Yazılı kanun yerine **töre** uygulanmıştır.
- Her birey gerektiğinde savaşabilecek şekilde yetiştirilmiştir.
- Hükümdarlar ve önemli kişiler **kurgan** adı verilen anıt mezarlara gömülmüştür.

Sanat, Mimari ve Edebiyat

- **Çadır (otağ)** kültürü yaygındır.
- Halıcılık, kilim dokumacılığı, kuyumculuk gelişmiştir.
- **Pazırık Halısı**, dünyanın bilinen en eski halısıdır.
- **Oğuz Kağan(Asya Hun), Ergenekon(Göktürkler), Türeyiş ve Göç Destanlar(Uygurlar)** sözlü edebiyatın önemli örnekleridir.
- **Orhun Kitabeleri**, Türklerin bilinen ilk yazılı belgeleridir.
- Uygurlar döneminde **kâğıt** ve **matbaa** kullanılmış, kütüphaneler kurulmuştur.

Türklerin İslamiyet'i Kabul Süreci

- Türklerin Müslümanlarla ilk teması Hz. Ömer Dönemi fetihleri ile başlamıştır.
- Ancak Türklerin toplu hâlde İslamiyet'i kabul etmesi zaman almıştır.

Türklerin İslamiyet'i Kabul Etme Nedenleri

- **Gök Tengri inancı** ile **İslamiyet** arasında benzerlikler olması (tek Tanrı inancı, ahiret anlayışı, ahlak ve temizlik)
- Türk cihan hâkimiyeti düşüncesi ile İslam'daki cihat anlayışının benzerliği
- Abbâsîlerin eşitlikçi ve adaletli politikaları
- 751 Talas Savaşı'nda Türklerin Müslümanları desteklemesi
- **Bu gelişmeler sonucunda Türkler kitleler hâlinde Müslüman olmuştur.**

İslamiyet Sonrası Türklerin Sosyal ve Kültürel Hayatı

- **İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türklerin yaşamında önemli değişimler yaşanmıştır.**

Sosyal Hayat

- **Boy sistemi** devam etmiştir.
- **Konar-göçer** hayat sürse de **şehirleşme** artmıştır.
- Hayvancılık ve tarım yapılmış, şehirlerde esnafılık yaygınlaşmıştır.

- İpek Yolu üzerindeki şehirlerde ticaret gelişmiştir (**Semerkant, Buhara, Kaşgar**).

Mimari ve Sanat

- **Cami, medrese, kervansaray, hamam, türbe** gibi yapılar inşa edilmiştir.
- **Kurgan** geleneği bırakılmış, **türbe** mimarisi gelişmiştir.
- Geometrik ve bitkisel süslemeler öne çıkmıştır.
- **Hat** ve **tezhip** sanatları gelişmiştir.

Eğitim ve Bilim

- **Medreseler** kurulmuş, bilim insanları yetişmiştir.
- Vakıflar aracılığıyla eğitim ve sosyal hizmetler desteklenmiştir.
- Türk-İslam dünyasında âlimler ve bilim insanları yetişmiştir.

Dil ve Edebiyat

- Arapça ve Farsçadan kelimeler alınmış, ancak Türkçe yaşamaya devam etmiştir.
- **Kutadgu Bilig** ve **Divanü Lügati't-Türk ilk Türk-İslam** eserleridir.
- **Destan** ve **menkıbe** geleneği sürmüştür.

Menkıbe: Din büyüklerinin hayatını anlatan hikâyelerdir.

İlk Müslüman Türk Devletleri**KARAHANLILAR (840-1212)**

- İlk Müslüman Türk devletidir.
- Kurucu topluluklar: Karluk, Yağma, Çiğil Türklerinin birleşmesiyle oluşmuşlardır.
- **Satuk Buğra Han** döneminde İslamiyet'i kabul etmişlerdir.
- Resmî dil: Türkçe

Dönemin önemli yazılı eserleri:

- **Kutadgu Bilig** (Yusuf Has Hâcib)
- **Divanü Lügati't-Türk** (Kaşgarlı Mahmud)
- **Semerkant, Buhara, Kaşgar** önemli kültür merkezleri olmuştur.

GAZNELİLER (963-1187)

- Kurucusu **Alp Tigin**'dir.
- En parlak dönemi **Gazneli Mahmud** dönemidir.
- Sultan unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı Gazneli Mahmud Hindistan'a 17 sefer düzenlenmiştir.
- Bilim insanı **Bîrûnî** desteklenmiştir.
- **Dandanakan Savaşı** (1040) sonrası zayıflamışlardır.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

- Kurucusu **Tuğrul Beydir**
- **Dandanakan Savaşı** ile devlet kurulmuştur.
- **Pasinler (1048)** ve **Malazgirt (1071)** savaşları Anadolu'nun kapılarını Türklere açmıştır.
- En parlak dönemi **Melikşah** dönemidir.
- Vezir **Nizamülmülk** döneminde **Nizamiye Medreselerini** kurmuşlardır.
- Türk-İslam mimarisi gelişmiştir.

Bilgi Notu:

- **Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte:**
- Türk kültürü korunmuş,
- İslam medeniyetiyle birleşerek **zengin bir Türk-İslam kültürü** ortaya çıkmıştır.
- Bu miras; **sanat, mimari, dil, eğitim ve devlet anlayışında** günümüze kadar etkisini sürdürmüştür.

KONU-TEST-ETKİNLİK

KAZANIM DEĞERLENDİRME TESTİ

1. Türk kültürünün tarihçiler tarafından "Bozkır Kültürü" olarak adlandırılmasının temel sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yerleşik hayata erken geçilmesi
- B) Yaşanılan coğrafyanın hayat tarzını ve kültürü etkilemesi
- C) Sadece tarım ile uğraşılması
- D) Yazılı kanunların çok katı olması

2. İslamiyet öncesi Türklerde ölen önemli kişilerin eşyalarıyla birlikte gömüldüğü anıt mezarlara ne ad verilir?

- A) Ziggurat
- B) Kurgan
- C) Anal
- D) Höyük

3. Karahanlılar döneminde Yusuf Has Hacib tarafından yazılan ve "Mutluluk Veren Bilgi" anlamına gelen ilk Türk-İslam eseri hangisidir?

- A) Divanü Lügati't-Türk
- B) Atabetü'l Hakayık
- C) Kutadgu Bilig
- D) Şehname

4. Türk tarihinde "Sultan" unvanını kullanan ilk Türk hükümdarı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilge Kağan
- B) Tuğrul Bey
- C) Gazneli Mahmud
- D) Satuk Buğra Han

5. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle birlikte toplumsal yapıda aşağıdakilerden hangisi görülmeye başlanmıştır?

- A) Göçebe yaşamın tamamen sona ermesi
- B) Yerleşik hayatın yaygınlaşmasıyla cami, medrese ve kervansaraylar yapılması
- C) At kültürünün tamamen terk edilmesi
- D) Ordu-millet anlayışının yok olması

6. Kaşgarlı Mahmud tarafından yazılan, Türkçe'nin zenginliğini göstermek ve Araplara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanan eser hangisidir?

- A) Kutadgu Bilig
- B) Divanü Lügati't-Türk
- C) Menkıbe
- D) Siyasetname

7. Büyük Selçuklu Devleti hangi savaş sonucunda resmen kurulmuştur?

- A) Pasinler Savaşı
- B) Malazgirt Savaşı
- C) Dandanakan Savaşı
- D) Talas Savaşı

8. Karahanlı Devleti ile ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İlk Müslüman Türk devletidir. B) Resmî dilleri Türkçe'dir. C) Satuk Buğra Han döneminde İslamiyet'i kabul etmişlerdir. D) Kurucusu Alp Tigin'dir.

9. Din büyüklerinin hayatını ve olağanüstü olayları anlatan hikâyelere ne ad verilir?

- A) Destan
- B) Menkıbe
- C) Yıllık
- D) Kurultay

10. "Anadolu'nun kapılarının Türklere açıldığı" ve Selçukluların Bizans'a karşı kazandığı önemli zafer hangisidir?

- A) Pasinler Savaşı
- B) Dandanakan Savaşı
- C) Malazgirt Savaşı
- D) Talas Savaşı

KONU-TEST-ETKİNLİK

BOŞLUK DOLDURMA ETKİNLİĞİ

Aşağıdaki cümleleri ders notundaki uygun kavramlarla tamamlayınız.

(Türk, Satuk Buğra Han, Malazgirt, Alp Tigin, Bozkır, Bîrûnî, Kurgan, Töre, Kervansaray, Kervansaray)

- İslamiyet öncesi Türk kültürüne, yaşanan coğrafyadan dolayı _____ kültürü denir.
- Türklerde yazılı olmayan hukuk kurallarına _____ adı verilir.
- Karahanlılar, _____ döneminde İslamiyet'i kabul ederek toplu halde Müslüman olmuşlardır.
- Gazneli Mahmud, ünlü bilim insanı _____'yi sarayında destekleyerek bilime önem vermiştir.
- Gazneliler Devleti'nin kurucusu _____'dir.
- İslamiyet'in kabulüyle ticareti geliştirmek için inşa edilen konaklama yapılarına _____ denir.
- Türklerde ölen kişilerin gömüldüğü anıt mezarlara _____ denir.
- Selçukluların 1071 yılında kazandığı _____ Savaşı ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır.
- Karahanlılar, İslamiyet'i kabul etmelerine rağmen resmî dil olarak _____ dilini kullanmaya devam etmişlerdir.
- Türklerin İslamiyet'ten sonra da devam ettirdiği geleneksel anlatı türlerine destan ve _____ denir.

DOĞRU - YANLIŞ ETKİNLİĞİ

Cümlelerin başına bilgi doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.

- () İslamiyet öncesi Türklerde ekonominin temeli hayvancılığa dayanır.
- () İlk Müslüman Türk devleti Büyük Selçuklu Devleti'dir.
- () Gazneli Mahmud, Hindistan'a 17 sefer düzenleyerek İslamiyet'in yayılmasını sağlamıştır.
- () Divanü Lügati't-Türk, Yusuf Has Hacib tarafından yazılmıştır.
- () Türklerin İslamiyet'i kabulüyle birlikte yerleşik hayat ve şehirleşme artmıştır.
- () Malazgirt Savaşı, Büyük Selçuklu Devleti ile Bizans arasında yapılmıştır.
- () İslamiyet'ten sonra Türklerde ordu-millet anlayışı tamamen sona ermiştir.

- () Karahanlılar; Karluk, Yağma ve Çiğil Türklerinin birleşmesiyle kurulmuştur.
- () At; ulaşım, ticaret ve savaş alanlarında Türk yaşamının merkezinde yer almıştır.
- () Kutadgu Bilig, Türkçe'nin ilk sözlüğü olarak kabul edilir.

4. EŞLEŞTİRME ETKİNLİĞİ

Sol sütundaki kavramları, sağ sütundaki en doğru açıklama ile harfleri kullanarak eşleştiriniz.

Kavram	Cevap	Açıklama
1. Kutadgu Bilig	E	A. Gazneli Mahmud'un "Sarayımlın en değerli hazinesi" dediği bilim insanı.
2. Kurgan		B. 1071 yılında Anadolu'nun kapılarını Türklere açan büyük zafer.
3. Sultan		C. İslamiyet öncesi Türklerde ölenlerin eşyalarıyla gömüldüğü anıt mezar.
4. Malazgirt ()		D. Türkçenin zenginliğini Araplara öğretmek için yazılan ilk sözlük.
5. Bîrûnî		E. "Mutluluk veren bilgi" anlamına gelen, Yusuf Has Hacib'in eseri.
6. Menkıbe		F. Türk tarihinde bu unvanı kullanan ilk hükümdar Gazneli Mahmud'dur.
7. Alp Tigin		G. İslamiyet'ten sonra ticareti geliştirmek için kurulan konaklama yapıları.
8. Dandanakan		H. Din büyüklerinin hayatını ve olağanüstü olayları anlatan hikâyeler.
9. Satuk Buğra Han		I. Gazneliler Devleti'nin kurucusu olan kişi.
10. Kervansaray		J. Selçukluların Gaznelileri yenerek resmen kurulduğu 1040 tarihli savaş.

KONU-TEST-ETKİNLİK

CEVAP ANAHTARI

1. Çoktan Seçmeli:

1-B, 2-B, 3-C, 4-C, 5-B, 6-B, 7-C, 8-D, 9-B, 10-C

2. Boşluk Doldurma:

1-Bozkır, 2-Töre, 3-Satuk Buğra Han, 4-Birûnî, 5-Alp
Tigin, 6-Kervansaray, 7-Kurgan, 8-Malazgirt, 9-Türk,
10-Menkıbe

3. Doğru-Yanlış:

1-D, 2-Y, 3-D, 4-Y, 5-D, 6-D, 7-Y, 8-D, 9-D, 10-Y

4. Eşleştirme:

1-E, 2-C, 3-F, 4-B, 5-A, 6-H, 7-I, 8-J, 9-J (Not:
Karahanlı hükümdarı), 10-G